

Nemours'un Görüşlerinin İktisadi Bağlamda Değerlendirilmesi

Yaşar Alkan^a

^a Manisa Celal Bayar University, Türkiye, yasar.alkan@cbu.edu.tr , <https://orcid.org/0000-0001-9553-5646>

Evaluation of Nemours' Views in Economic Context

ARTICLE INFO

Research Article

2024, Vol. 6(4), 235-247

e-ISSN 2667-5927

Article History:

Received: 02.08.2024

Revised: 01.10.2024

Accepted: 19.10.2024

Available Online: 29.10.2024

JEL Codes: B1, B4, F5

Keywords: Nemours, Physiocracy, Economics, Agriculture, French Revolution

Anahtar Kelimeler: Nemours, Fizyokrazi, İktisat, Tarım, Fransız Devrimi

Abstract

Pierre Samuel du Pont de Nemours is a French-American economist, author and statesman whose contributions to economic theory and public policy had a profound impact in both Europe and the United States. As a leading defender of physiocracy, du Pont was deeply involved in the intellectual and political life of pre-revolutionary France, influencing major economic reforms and promoting the principles of free trade. Nemours's extensive writings and policy proposals made him a key figure in the movement toward modern economic thought in the late 18th century such as Quesnay, Turgot, and Jefferson which crossed paths with historical figures. He fulfilled his mission as a representative and spokesman for physiocracy, particularly through his views on land, production, and exports. Nemours fled the turmoil of the French Revolution and settled in the United States where he played a major role in establishing the du Pont family's industrial empire which would become the basis of American industry. This article examines Nemours' life, his contributions to general economic theory, especially Physiocracy, his role in public administration and his legacy in both France and the United States.

Nemours'un Görüşlerinin İktisadi Bağlamda Değerlendirilmesi

Öz

Pierre Samuel du Pont de Nemours, iktisadi teoriye ve kamu politikasına yaptığı katkılarla hem Avrupa'da hem de Amerika Birleşik Devletleri'nde derin etki bırakan bir Fransız-Amerikalı ekonomist, yazar ve devlet adamıdır. Fizyokrasinin önde gelen bir savunucusu olarak du Pont, devrim öncesi Fransa entelektüel ve politik yaşamına derinlemesine dâhil olmuş, büyük ekonomik reformları etkilemiş ve serbest ticaret ilkelerini teşvik etmiştir. Quesnay, Turgot, Jefferson gibi tarih açısından önemli olan figürlerle yolu kesişen Nemours'un 18. yüzyılın sonlarındaki kapsamlı yazıları ve politika önerileri, onu modern ekonomik düşünceye doğru hareketin kilit figürlerinden biri haline getirmiştir. Özellikle toprak, üretim ve ihracat üzerine ortaya koyduğu görüşlerle Fizyokrazi'nin sözcülerinden biri olma misyonunu yerine getirmiştir. Nemours, Fransız Devrimi'nin kargaşasından kaçıp Amerika Birleşik Devletleri'ne yerleşmiş ve burada du Pont ailesinin Amerikan endüstrisinin temel taşı haline gelecek olan endüstriyel imparatorluğunun kuruluşunda önemli bir rol oynamıştır. Bu makale, Nemours'un hayatını, başta Fizyokrazi olmak üzere genel ekonomik teoriye yaptığı katkıları, kamu yönetimindeki rolünü ve hem Fransa'da hem de Amerika Birleşik Devletleri'nde bıraktığı mirası inceleme amacını taşımaktadır.

To cite this document: Alkan, Y. (2024). Evaluation of Nemours' Views in Economic Context. BILTURK, The Journal of Economics and Related Studies, 6(4), 235-247. doi: 10.47103/bilturk.1526864.

1. Giriş

Pierre Samuel du Pont de Nemours, Fransa'da 18. ve 19. yüzyılın başlarında ekonomik düşünce ve kamu yönetimi tarihinde önemli bir figür olarak kabul edilen isimlerden biridir. Ulusal zenginliğin temelini toprak ve tarımsal üretimin sağladığı görüşüne dayalı bir ekonomik teori olan Fizyokrasinin savunucusu olmuştur. Quesnay ve Turgot gibi dönemin önde gelen entelektüelleriyle yakın ilişkisi, Nemours'u, Fransa'daki iktisadi fikir teatilerinin merkezine yerleştirmiştir. Onun yazıları ve politikaya ilişkin önerileri, önemli siyasi çalkantıların yaşandığı bir dönemde, ekonomik reformların şekillendirilmesinde etkili olmuştur. Kimi zaman oldukça etkili ve nüfuzlu bir kamu görevlisi olarak, ekonomik fikirlerini uygulamasına olanak tanıyan Fransız hükümeti içindeki roller de dâhil olmak üzere çeşitli etkili pozisyonlarda bulunmuştur. Fransız Devrimi ve etkileri, Nemours'un yaşamını, ekonomik teoriye katkılarını ve hem Avrupa hem de Amerika günlerindeki iktisadi, siyasi hamlelerini kökten değiştirmiştir.

Kariyeri boyunca ekonomide asgari düzeyde hükümet müdahalesi, tarımsal üretkenliğin önemi ve serbest ticaretin faydalarını savunan sağlam bir ekonomik düşünce yapısı geliştirme saikine hizmet etme amacı güden Nemours, bu sayede Fizyokratlar arasında önde gelen bir isim haline gelmeyi başarmıştır. Quesnay'ın rehberliğinde ve Turgot'un manevi desteğinde gelişen etkisi, teorinin ötesine, pratik politikaya kadar uzanmış ve fikirlerini uygulamasına olanak tanıyan pozisyonlarda olmak üzere çeşitli hükümet rollerinde görev almıştır. Onun Fransa'nın kaotik ve kırılgan ekonomi politikalarını reform etme çabaları ve özellikle Amerikan Bağımsızlık Savaşı'nı sonlandıran 1783 Paris Antlaşması müzakerelerine katılımı önemli hususlardır. Fransız Devrimi'nin başlamasıyla tezahür eden zorlayıcı siyasi koşullar, tutuklanmasına, neredeyse idam edilmesine ve fakat bundan kurtulmasına ve ardından 1799'da Amerika Birleşik Devletleri'ne göç etmesine yol açan olaylar silsilesini meydana getirmiştir. Nemours, Amerika'da, benimsediği iktisadi ilkeleri uygulamaya devam ederek yeni ulusun gelişen ekonomisine katkıda bulunmuştur. Bu çalışmada, Nemours'un Fransa'dan ABD'ye uzanan yolculuğunda, Fizyokrasinin temel prensiplerine bağlılığı ile teorik katkılarına, pratik siyasi taahhütlerine ve Avrupa entelektüel çevrelerinden Amerikan endüstriyel başarısına geçişine dair kapsamlı iktisadi bağlamda bir bakış sunulmaktadır.

2. Nemours Hakkında

Pierre Samuel du Pont de Nemours (1739-1817) Parisli bir saatçinin oğlu olarak dünya gelmiştir. Erken yaşlarında babasının mesleğini icra etmeye karar vermiştir. Fakat annesinin ısrarıyla Nemours'a bilimsel temel eğitim verilmiştir. Annesinin ölümü üzerine, babasının atölyesine çırak olmuştur. Mesleği ihmal etmesi ve isteksizliği, babasıyla zıtlaşmasına yol açmıştır. Farklı beklentilere yönelip kariyerini şekillendirme arzusu, bir tıp doktoruyla çalışmalarını sürdürmesine vesile olmuştur. İlerleyen süreçte mekanikle ilgilenmeye başlamış ve babasına bir uzlaşma belirtisi olarak kendi saat tasarımını sunmuştur. Çeşitli alanlardaki becerisi, ordu

mühendisleri birliğinde kariyer yapmayı düşünmeye başlamasına etki etmiştir fakat o zamanın ünlü mareşali Sebastien de Vauban'ın 1707 yılı mali reformuna dair verdiği öneri, genç Nemours'u etkilemiştir. Sosyal, siyasi ve mali konulara ilgisini artıran bu gelişme, ekonomi alanına girmesine vesile olmuştur. Nemours, 23 yaşında Fransız vergi sistemine yönelik bir eleştiri yazmıştır. İlgili yöneticilere, vergi yükünün etrafa kaydırılabileceğini (yansıtılabileceğini) ve nominal olarak vergi mükellefi olan kişilerin zorunlu olarak vergiyi ödeyenler olmadığını hatırlatmıştır. Fizyokrasi doktrininden habersiz olmasına rağmen Nemours, tarımda çalışan emekçilere uygulanan kelle vergilerinin en sonunda toprak sahiplerine kar olarak döndüğünü tespit etmiştir. O, toprak sahiplerinin doğrudan vergilendirilmesinin en verimli vergi rejimi şekli olacağını belirtmiştir. Nemours'un performansı, Quesnay ve Mirabeau'yu etkilemiştir ve bu sayede Fizyokratlar grubuna dâhil olmuştur. Fizyokrat grubun en genç üyesi, sekreter, editör ve hükümet yetkilisi olan Nemours, 1768 tarihli *De l'origine* çalışmasında, Fizyokratik okulun tarihini 'yeniden yazma' ve daha önceki Aydınlanma iktisatçılarının (özellikle Gournay) devamı gibi gösterme girişiminde bulunmuştur. Ekonomik konularda DuPont'un tutumu, Fizyokratik dogmatizmden çok pragmatizm yönünde olmuş ve bu da eserlerine yansımıştır (Fonseca, 2014; Rothbard, 2006: 366).

Kariyeri XVI. Louis'in Maliye Genel Kontrolörü (maliye bakanı) olarak bilinen Charles Alexandre de Calonne zamanında yükselişe geçmiş olsa bile Devlet ile uyumluluğu her daim sorunlu ve tartışmalı olan Nemours'un kamu görevlerindeki süresi, Turgot'un siyasi ve idari yöneticiliğine bağlı olmuştur. Zira Turgot, 1774'te yeni kral XVI. Louis tarafından Fransa'nın mali işler genel kontrolörü olarak atandığında Nemours'un idareye katılmasını istemiştir. Turgot 1776'da görevden alındığında, DuPont etkinliğini yitirmiştir ve bir süre sonra emekli olmuştur. Fakat yine de Nemours'a yetkin kişiliği sayesinde 1782'de Amerikan kolonilerinin bağımsızlığını tanımakla sonuçlanan Büyük Britanya ile yapılan Paris Antlaşması'nın müzakereleri sırasında önemli sorumluluk verilmiştir. Nemours burada birkaç Amerikalı devlet adamıyla tanışmıştır. Thomas Jefferson ile yakın bir ilişki kurması ve üst düzey yetkililerle yaptığı görüşmelerde sergilediği başarılı performans sayesinde 1783'te Kral Louis tarafından yüksek bir rütbeyle ödüllendirilmiştir. Nemours, özel tarım ve ticaret kurullarına üye olarak ekonomi ve politika konusunda tavsiyelerde bulunmuştur. Sayısız rapor yazmıştır. 1786'da İngiltere ile yapılan Eden Anlaşması'nın baş müzakerecilerinden biri olmuş ve iki ülke arasındaki ticaretin serbest hale getirilmesine vesile olmuştur. İhtilalin ardından 1789-1791 ekonomik reformları sırasında Katolik kilisesinin kurulmasının ve Kilise mallarının Fransız hükümeti tarafından ele geçirilmesinin önde gelen savunucularından biri haline gelmiştir ki bu, 1789 Kasım'ında gerçekleşmiştir. İktisadi konularda özellikle yeni cumhuriyetin kamu maliyesinin uygulanabilirliğini sağlamaya yönelik hususlarla ilgilenmiştir. Tahıl ticaretinin serbestleşmesini ilke olarak savunmuştur ancak hükümetin acil durumlarda spekülasyon baskılara karşı mücadele etmek için kontroller yapmasını önermiştir. 1792 seçimleriyle birlikte politika üzerinde sınırlı

düzeyde kalan etkisini de kaybeden Nemours, bireysel özgürlüklerin savunulmasına odaklanmıştır. 1794'te tutuklanarak *La Force*'a hapsedilmiştir. Sadece birkaç gün sonra gerçekleşen Robespierre'in ölümü, DuPont'u idamdan kurtarmıştır. Eylül 1794'te serbest bırakılmıştır. Zor geçen yılların ardından Nemours, 1799'da arkadaşı Thomas Jefferson tarafından Amerika'ya çağırılmış ve yeni kıtaya sürgün olarak gitmiştir. Fizyokratlar arasında, çağının Fransızları içinde Amerika üzerinde muhtemelen en kalıcı pratik etkiyi bırakan Nemours olmuştur. Fransız Devrimi sırasında karşı devrimci eğilimlerinden kuşkulandığı için bir süreliğine saklanmış, 1800'de oğulları Elethèure ve Victor Irénée ile birlikte Amerika'ya göç etmiştir. Elethèure Irénée, Delaware'deki Wilmington yakınlarında, Brandywine Creek'te bir barut fabrikası (Antoine Lavoisier'den ders aldığı bir bilgi alanı) inşasına başlamıştır. Bu girişimden, Amerika'nın en büyük sanayi şirketlerinden biriyle etkili ve geniş sanayi hanedanlıklarından biri doğmuştur. Nemours ailesi, gelecek yüz elli yıl içinde dev girişimlerinin hem denetimini hem de yönetimini teminat altına almışlardır. 1803'te Paris'e geri dönen Nemours, çalkantılı geçen yılların ardından 1815'te, Paris'i, Napolyon'un şehre geldiği gün terk etmek zorunda kalmıştır ve ömrünün nihayetine kadar Amerika'da yaşamıştır. 77 yaşında ABD'de vefat etmiştir (Fonseca, 2014; Galbraith, 2010: 54-55).

Betts'e göre Nemours (haklı olarak) kendi eserleriyle, yolunun kesiştiği büyük şahsiyetlerle, İsveç Vasa Tarikatı'na üyeliğiyle, Paris Ticaret Odası'ndaki rolüyle ve diğer çeşitli özellikleriyle gurur duyan bir insan olmuştur (Betts, 1967: 199-200).

3. Nemours'un İktisadi Görüşleri

Nemours, *Journal de l'Agriculture, du Commerce et des Finances* editörlüğü ile tanınmış ve ekonomi bilimi ile ilgili görüşlerini hem yönettiği hem de yazarlık yaptığı *Ephémérides du Citoyen* dergisinde ortaya koymuştur. Schumpeter'e göre, iktisadi yazın dünyasında Keynes'in inanılmaz bir başarı öyküsü olan *Economic Journal* editörlüğü öncesi dönemde, bir bütün olarak ele alındığında Nemours'un *Ephémérides* editörlük performansı, eşi benzeri görülmemiş bir örnek olmuştur. Du Pont, Fizyokrasi teriminin icat etmesine vesile olan Quesnay'ın *Physiocratie* başlıklı makalelerini derlemiştir ve bu yazılar, bir ekonomik düşünce tarihi sunumuna ilişkin ilk girişimi oluşturur. Nemours'un selefleri arasında Boisguilbert, Vauban ve Cantillon'un yanı sıra Montesquieu ve Hèbert gibi bazı tarım bilimiyle ilgilenen yazarlar¹ yer alır. İlerleyen süreçte Quesnay, LaSalle ve Duhamel gibi isimlerin yazıları dâhil edilmiştir. Liberal tarım anlayışı ve yeni tarım bilimi Fizyokrasi doktrininin diğer iki kaynağıdır (d'Abadal, 2012: 152; Schumpeter, 2003: 264).

Nemours'a göre ekonomik faaliyetleri de içeren *toplumsal* bir *ödev*, toplum içindeki insanın bir ödevidir. Birey; acıma, şefkat ile onu benzerlerine bağlayan dayanışma duygularının doğasını ve sınırlarını tanımalıdır, diğer insanlara yönelen yardım biçimlerini algılayabilmelidir. O, acıyla şefkat duygusunu birbiriyle ilişkilendiren bağı tanımlamaya çalışmıştır. İnsan, sosyal bir varlık olmasından ötürü, acı duyduğunda,

¹ Yazar "agrarian writers" tanımını kullanmıştır.

bu beladan kurtulmanın çaresini önce kendinde arar; sonra yakını, "akrabalarından ve dostlarından yardım istemeye başlar ve bunların her biri, her insanın kalbinde olan doğal merhamet duygusuyla ona yardım eder" (Nemours, 1786: 10-11'den aktaran Foucault, 2006: 595). İnsanın sadece *homo economicus* olmadığını vurgulaması bakımından Nemours, döneminin zorlu koşullarını geniş perspektifte değerlendirme çabasıyla öne çıkmaktadır.

O, Fizyokrasiyi, *doğal düzen bilimi* biçiminde tanımlamıştır. Nemours, *doğal düzen*'i, 'Tanrının, evrene armağan ettiği fiziki bir olgu' şeklinde değerlendirerek söz konusu düzenin oluşumunda ilahi bir gücün ve geçerliliğin olduğunu düşündüğünü belirtmiştir. İnsan ile eşya arasındaki ilişkileri düzenleyecek bu doğal yasalar, ilahi olduklarından en iyi düzeni oluşturmuş olacaktırlar. Bu 'doğal düzen' ve 'doğal kanun' felsefesi, liberalizmin temeli olan *laissez faire; laissez passer* savına ulaşılmasına olanak vermektedir. Ömrünün büyük bir kısmını kamu hizmetlerinde geçiren Nemours, hayatın tezahür ettiği toplumda, güvenliğe erişebilmek için gerekli doğal düzen kanunlarını keşfedip onlara uymak gerekliliğine inanmıştır (Hamitoğulları, 1982: 105-106; Turanlı, 2000: 57-58). Quesnay ile benzer görüşleri paylaşan Nemours'un tarımda özel mülkiyeti, ticaret ve sanayide ise tam bir serbestliğin gerekli olduğunu düşünmesi şaşırtıcı değildir.

Nemours'un ele alış biçimiyle Fizyokrazi, şeylerin doğasından ortaya çıktığı için ontolojik olarak ve dayattığı çözüm türleri açısından politik olarak bir sistemdir. Ekonomik ve toplumsal ilişkileri açıklayan ve siyasi karar almayı anlaşılır kılan değişmez yasaların peşinde; rasyonel analiz, ampirik teşhis ve model oluşturmayı birleştiren, evrensel olarak geçerli bir yöntem geliştirdiği ölçüde bir bilimdir (Kaplan, 1976: 115). Nemours, neredeyse tüm fizyokratların yaptığı gibi ulusal zenginliğin kaynağını tarımda görmüştür. O, fizyokrasiyi, doğal düzen bilimi şeklinde tanımlamıştır (Erdem vd., 2012: 45). Tarım sektörü, kendi özelliği itibarıyla tek başına üretken olduğundan, nüfus artışı toprak mülkiyetinin net ürünündeki artışa bağlıdır. Sanayi, demografik büyümeyi tetikleyemediği için tarımı, emekten yoksun bırakırsa ve dolayısıyla net üründe bir azalmaya yol açarsa nüfusun doğal seyrine bile zarar verebilir. Nemours'a göre, eğer Kuzey Amerika kolonilerinde nüfusun her yirmi beş yılda bir iki katına çıktığı gözlemleniyorsa, bu, sözü edilen coğrafyada tarımın sürekli olarak yeni ilerlemeler kaydetmesi sayesinde olmaktadır. Tahıldaki serbest ticaret, üreticilere "iyi bir fiyat" garanti ettiğinden Provence, Brittany ve Orleans bölgesindeki tarımın ilerleyişiyle ilgili olarak Nemours, mülk sahiplerinin ekilebilir alanları nadasa bırakarak, kira sözleşmelerini yenileyerek ve daha büyük ilerlemeler kaydederek üretimi artırmaya istekli olduklarını belirtmiştir. Ona göre bu, 1763'te tahılda serbest ticaretin kurulmasından bu yana başarılmıştır. Böylece net ürünündeki artış, mülk sahiplerinin 'düşük sınıflara' daha yüksek ücret ödemesine olanak tanımıştır (Schelle, 1888: 121'den aktaran Charbit & Virmani, 2002: 864-868).

Ona göre doğa, net ürünü, (gerekli hallerde toprağın işlenmesine bağlı olarak) bedava bir hediye şeklinde sunmaktadır. Tarım, gökyüzünün durmadan iş birliği yaptığı ve daimî bir üretim olan insan emeğidir. İnsanlık; toprağa, İlahi Takdire ve Yaratıcının lütfuna, onu yağdıran ve altına dönüştüren yağmurun net ürününe teşekkür etmelidir. Bu bakış açısı, verimli toprağın üretken bir girdi olduğu yönündeki basit gözlemin ötesine geçen önemli bir metinsel destek toplayabilir (Weulersse, 1910: 275'den aktaran Banzhaf, 2000: 519). Bunun yanında üretim güçleri ile ilişkileri arasındaki çelişki, bireysel mülkiyet hakkı ve bu hakkın üretim güçlerinin gelişimine engel oluşturmasında yatmaktadır. Üretim tekniğinin gelişmesi ile bireysel mülkiyet hakkının korunması ikilemi, çağdaş büyük işletmeler nezdinde Amerika'daki Dupont de Nemours şirket yapısında da gözlemlenebilir. İnşa edilen devasa şirket, boyutları itibariyle bireysel mülkiyet hakkının korunmasını olanaksız kılar ve çok uluslu büyük sermaye konsorsiyumuyla hegemonyasını dikte eder. Tekil olarak bireyler, terimin yasal anlamında mal sahibi iseler geleneksel ve bireysel mülkiyet hakkını kullan(a)mazlar çünkü tüzel kişiliğiyle Dupont de Nemours, yasal hayali mülkiyete haiz fakat gerçek ayrıcalıklarını kullanmayan binlerce hisse senedi sahibine aittir (Aron, 2010: 138-139).

Nemours, makro etki sağlayan unsurların yanında (daha çok bireyleri ilgilendiren) küçük maddi nedenlerin de sosyoekonomik etkileri olabileceğini düşünmüştür. O, gerçek ihracatın, sıfırdan fazla olup tarımı dönüştürerek insanları daha çalışkan, hayvanları daha dinç ve toprağı daha verimli hale getirdiğini iddia etmiştir. Dolayısıyla ihracatın sonuçları oldukça olumludur. Binlerce yeni arazinin ekime açılmasını sağlayan, üretimi önemli ölçüde artıran ihracat, sayısız çiftçinin ailesini merhametli bir şekilde yıkımdan kurtarmıştır. Bazı yerlerde üretkenliği de artıran ihracat; toprağa, hayvancılığa ve teknolojiye yönelik sermaye yatırımını teşvik etmiştir. Yeni işler ortaya çıkaran, evlilik ve doğumu teşvik eden ihracat, milli zenginliği artırıp herkesin vergi ve diğer yükümlülüklerini yerine getirmesini kolaylaştırmıştır (Kaplan, 1976: 263-264).

Nemours'a göre Quesnay'ın 'ekonomik yönetim' sistematığında eğer toprak sahipleri, makul olmaya ikna edilemezlerse hem kendi çıkarları hem de krallığın hedefleri doğrultusunda daha akıllıca hareket etmeye zorlanabilmeleri için onlara bazı kısıtlamalar getirmek mümkün ve gereklidir. Merkezi siyasi otoritenin saf güç kullanımı, hükümdarın konuşma eylemlerinin ve hukuki metinlerinin edimsel gücü sınırsız olmaktan çok uzak olduğu için, bu yasaları sadece ilan etmek değil, uygulamayı da gerektirmektedir. Paris ve çevresi dışındaki tüm krallıkta tahıl ve un ticaretini resmi olarak tamamen serbest hale getiren, Turgot ile birlikte çalışan Du Pont tarafından yazılan 19 Temmuz 1764 Fermanı'nın önsözü, gerçek bir fizyokratik inanç beyanı olmuştur. İzinlerle, ticarete serbestlikle ve tam rekabet yoluyla, ürünü bir Devlet için en emin zenginlik kaynağı olan toprağı, verimli hale getirmek elzemdir. Depolarla ve yabancı tahılın gelişi sayesinde elde edilen bolluk korunmalıdır. Tahılın, çiftçiyi cesaretlendirip isyana sevk edecek bir fiyata sahip olması engellenmelidir. Tekelden kaçınılmalı ve nihayet uluslar arasında, İlahi Takdir'in kurduğu düzene uyan ve ihtiyaçları gideren bir alışveriş iletişimi

oluşturulmalıdır (Cornette, 1993: 131-132; Giraudeau, 2010: 231). İlkeler iyi bir düzende sayılmış olsalar bile pratik uygulamaları her zaman zorlayıcı olmuştur. Nitekim, önceden sıkı bir düzenlemeye tabi tutulan ekmeğin fiyatının artabileceği korkusu ve kötü hasat, Ferman'ın uygulanmasını zorlaştırmıştır. Yerel parlamentolar süreci yavaşlatmıştır ve yasa koyucular, uygulamak istedikleri yasalara aykırı kararlara imza atmışlardır. Teorilerinin, Nemours ve Fizyokrat arkadaşları tarafından bu tür yollarla gerçekleştirileceği umutlarının da yanılıya uğradığı ortaya çıkmıştır (Charbit, 2002: 870; Giraudeau, 2010: 231-232).

Eden anlaşması olarak da bilinen 1786 tarihli İngiliz-Fransız ticari anlaşması, bu iki ulus arasındaki düşmanlığın, pek çok savaşın ve anlaşmazlığın doğurduğu güvensizliğin uzun tarihini ihtiva etmiştir. 1786 tarihli ikinci anı kitabında Nemours, anlaşmayı, İngilizlerin aldatmacası ve dolayısıyla Fransızların kandırılması şeklinde ifade eden görüşleri eleştirmiştir. Anlaşmaya karşı çıkanların, bir yandan yalnızca İngiltere'nin antlaşmadan yararlanacağını, diğer yandan İngiltere'nin iyi niyetle müzakere yapmadığını ve varılan anlaşmalara uymayacağını iddia ederken kendileriyle çeliştiklerini gözlemlediğini ifade etmiştir. Zira İngiltere, anlaşmadan yararlanıyorsa, buna uyarak kendi çıkarına davranmış olacaktır. O, karşılıklı çıkarların, iki ülkenin geçmişlerinden süregelen çıkmazlarının üstesinden gelebileceğine ve birbirleriyle ticaret yapmayı öğrenebileceğine dair bir etki doğurabileceğine ikna olmasını sağlamıştır. Nemours, toplanan istatistik verilerinde, Fransa'nın anlaşmadan büyük ekonomik faydalar elde edeceğini gösteren etkileyici bir dizi kanıt gözlemlemiştir. İngiltere, limanlarını Fransız şaraplarına, sirkelerine ve brendilerine açtığında Fransız tarımının özellikle kazançlı çıkacağını tahmin etmiştir. İngiltere, üstün makineleri sayesinde avantaj elde etse dahi Fransa'da emeğin maliyeti, İngiltere'dekinden bile daha düşük olduğundan Fransız hükümeti ve Fransız imalatçıları, uluslararası ticari kısıtlama yoluna gitmeden makinelerde modernizasyon politikasına girişmelidir. Ticari bir anlaşmayla açılan rekabet, Fransız makinelerinin mükemmelliği için gerekli bir teşvik olacaktır. Ona göre kaçakçılığı ortadan kaldırmanın tek uygulanabilir yolu, malların makul bir vergi karşılığında yasal olarak girişine izin verip kaçakçılığı kârsız hale getirmektir. Her halükârda yasaklar, büyük masraflar olmadan kontrol edilemeyen veya bastırılmayan geniş bir kaçakçılık ticaretini ve Fransızların iğrenç bulacağı polis yöntemlerine başvurmayı teşvik ettiği için Nemours, anlaşmanın mevcut durumdan daha iyi bir ekonomik durum oluşturacağına inanmıştır. Anlaşma yürürlüğe girene kadar Fransa, ekonomik kriz ile boğuşmuştur. Yürürlüğe giriş ile toparlanma görülmüştür (Murphy, 1966: 577-579).

Bildirgeye dayalı hukuk, Fizyokrasinin, ülke genelinde kısıtlama yoluyla gerçekleştirilmesine yardımcı olacak disiplinli bir yönetim olmaksızın icrası için yeterli olmadığını gözler önüne sermiştir. Nemours hem bir ekonomi danışmanı hem de kamuya yönelik uygulanan politikaların savunucusu olarak, olumsuz bir iktisadi konjonktürün yanı sıra endüstriyel üretim destekçileri grubunun

muhalefetiyle karşılaşmıştır. İngiliz rekabetinin Fransa'nın endüstriyel gelişimini tehlikeye atacağından endişe edilmiştir. Fizyokratik doktrinin, Fransız toplumunda üretimi ve memnuniyeti teşvik etmeyi amaçlayan genel bir serbest ticaret sistemi olarak uygulanması, özellikle otoriter siyasi araçlarla denendiğinde, zor bir görev gibi görünmektedir. Nitekim Du Pont, 1790'larda, yıllardır aradığı doğal düzenin olası gelişine dair umudunu giderek yitirmiştir. Fizyokrasiyi, Kurucu Meclis'e aday olup halkın farklı sınıflarının temsilcileriyle doğrudan konuşarak anlatmanın, destekçi toplama açısından daha iyi olacağı fikrine kapılmıştır. İdeallerini tatbik edebilmek için ihtiyaç duyduğu gücü, ona sahip olan insanlarla ikna edici bir şekilde konuşarak 'kazanılması gereken bir menfaat' olarak idrak etmiştir. Mart 1789'da milletvekili seçilmiş ve 1790'da Meclis Başkanı olmuştur. McLain'e göre, siyasetle geçen bu dönemden hayatının son on yılına kadar, Nemours'un temel entelektüel ilgisi, ekonomik düşünce yerine politik düşünceye kaymıştır (McLain, 1977: 46; Giraudeau, 2010: 232). Zamanının Fransız rejiminin istikrarsız durumu, Du Pont'u siyasi açıdan zorluklarla mücadele etmek zorunda bırakmıştır. Tutuklanan, hapsedilen, özgürlüğü, serveti ve hayatı tehdit altında olan Nemours, tüm ailesiyle birlikte Fransa'yı terk edip ABD'ye gitmeye karar vermiştir. Fransa'da, düşündüğü şekliyle siyasi eylem, onun için artık mümkün olmadığı için anavatanından ayrılmak gibi acı bir karara vardığını ifade etmiştir. Amerika Birleşik Devletleri'nde kalmak üzere seyahat eden bilim insanı olarak adlandırılmaya karar vermiş ve o zamana kadar başarısız bir şekilde kullandığı yolların dışında başka yollarla yine yeniden Fizyokrasinin (kendince) gelişmesini planlamıştır (Giraudeau, 2010: 231-233).

Nemours da dahil olmak üzere *laissez-faire* görüşünü savunan herhangi bir liberal düşünür, hükümet müdahalesinin asgari düzeyde olması gerektiği varsayıldığında, bu hükümet hangi biçimi almalıdır, kim yönetmelidir sorularıyla karşılaşmaktadır. Muhafif düşünürler çeşitli yollarda sindirildiğinden beri on yedinci yüzyılın sonu veya on sekizinci yüzyılın Fransız liberallerine göre hükümet, mutlak bir monarşi tarafından yönetilir ve bu her zaman öyle olacaktır. O halde kral, *laissez-faire*'in gerçeklerine ve bilgeliğine meylettirilmelidir. Du Pont ve Fizyokratlara göre, ulus yanlış yola sapmıştı ve tanıtmaya çalıştıkları bir siyasi alternatifte sahiplerdi. Mutlak monarşi, Fransa için düşünülebilir tek hükümet biçimiye, hükümdar idealler doğrultusunda dönüştürülmelidir. Bu meyil ve dönüşüm her ne kadar siyasi görünse de iktisadi idealler için gereklidir. Madame de Pompadour aracılığıyla sarayda çalışma imkânı elde eden Dr. Quesnay, konumunu hükümdarı dönüştürmeye çalışmak için kullanmıştır. Fransa'daki *laissez-faire* başarısı yüzeysel ve geçici olabilmiştir. Zira Turgot, maliye bakanı olduğunda ve kapsamlı liberal reformları yürürlüğe koymaya başladığında, kendisini sadece iki yıl sonra görevden alan yerleşik bir muhalefet duvarıyla hızla karşılaşmıştır. Reformları öfkeyle yürürlükten kaldırılmış ve önde gelen Fizyokratlar Kral Louis XVI tarafından sürgüne gönderilmiştir. Rothbard'a göre Fizyokratların stratejisi; bürokratlar, ayrıcalıklı tekerciler, soylular ve feodal lordlardan oluşan bir yönetici koalisyonun yani kısacası, bir güç elitinin veya 'yönetici sınıfın' iktidarlarını sona erdirecek ve onları fiilen işsiz bırakacak bir felsefeyi ve politik ekonomiyi benimsemeleri mümkün olmadığından

başarısız olmuştur. Zira Napolyon da, Fizyokratların ve dolayısıyla Nemours'un ekonomik faaliyetlerine şüphe ile ve olumsuz bir bakış açısıyla yaklaşmıştır. Napolyon, iktisadi ve ticari konularda Fizyokratlara karşı çıkmış ve Fizyokrat ekolden düşünörlere sempati duymamıştır. O, tahıl ticareti konusunda Nemours'un ve bazı tüccarların saçmalıklarına ya da derslerine ihtiyacı olmadığını, onların fikirlerinin bir iktisatçının gevezeliğinden başka bir şey ifade etmediğini söylemiştir. Fizyokratların ve Turgot'un başarısızlığından sonra Fransız Devrimi gelmiştir. Fizyokratlar, Fransa monarşisi olmasa da çeşitli ölkelerin önde gelen siyasetçilerinin zihinlerine tohumlar ekmeyi başarmışlardır. İlerleyen süreçte Avusturya imparatoru olan Toskana büyük dükü II. Leopold, İsveç kralı III. Gustavus bunlardan bazılarıdır. Almanya'daki Baden Dükalığı'nın Markizi olan Carl Friedrich, birkaç yıl boyunca, Nemours'u danışmanı ve oğlunun öğretmeni olarak istihdam etmiştir. Kral Gustavus ve Baden Markizi, Du Pont'a kendi ölkelerinde yayınlanacak bir dergiyi düzenlemesi için görevlendirme hususunda ortak karar almışlardır. Fakat bütün bunlar uzun sürmemiştir. Fransız Devrimi'nin başlaması, Fizyokratların monarşiye yönelik çağırısı yüzünden ulus devletler ve yöneticileri nezdinde sahip olduğu azıcık etkiyi de kaybetmiştir. Zamanın ruhu, Fransa'da ve Avrupa'nın geri kalanında itibarsızlaştırılmasına yol açmıştır (Betts, 1967: 196-197; Rothbard, 2006: 377-379).

James McLain'e göre Nemours'un şöhreti, ekonomi tarihine yaptığı orijinal katkılardan ziyade diğerlerinin, özellikle de Quesnay'ın öğretilerinin aktarıcısı, yaygınlaştırıcısı ve uygulamalar bakımından gönüllü bir yöneticisi olma rolüne dayanmaktadır. Quesnay'ın teorilerinin gelecek nesillere aktarılmasını sağlayan 'Fizyokrazi' terimini türetmesi bunun delilidir. O, fizyokratik savları, değişen zamanlara uyacak şekilde değiştirme konusunda özerk eylemlerde bulunmuştur. Çevresinin entelektüel siyasi çalkantılarıyla güçlenen statüsü, hükümetteki rolü ile birleştğinde, 'akademik' bir iktisatçının pratik katılımını aşan ve olayların baskısı altında Fizyokratik düşüncenin kademeli olarak yenilenmesine, politikanın gerekliliklerine meyletmesine destek vermiştir. Fizyokrazi doktrinini ortaya çıkarmamasına ve gelişiminde düşünce anlamında yenilik getiren etkileri olmasa bile Nemours, bu öğretinin popülerleşmesinde özellikle (ama tek başına değil) aktif bir rol oynamıştır. Yönetim, politika oluşturma ve popülerleştirme, herhangi bir toplumun ekonomiye yönelik güveninin temellerini oluşturur. Nemours gibilerin elinden çıkan Fizyokrazi, bütün bir nesli ekonomik bireycilik konusunda eğitmiş iktisatçılara zemin hazırlamıştır. Hem 18. yüzyıl Fransa tarihçileri hem de kalkınmanın çağdaş sorunlarıyla ilgilenen iktisatçılar için McLain, dikkati yeniden Nemours'un yazılarına ve kariyerine çekmek gibi önemli bir hizmette bulunmuştur (Fox-Genovese, 1978: 585-587).

Nemours'un hikâyesi; tanınmış bir devlet adamı, ekonomist, girişimci ve onun ana mirası olan önlü ve hâlâ gelişen Du Pont Nemours Şirketi'nin parlak gidişatı dolayısıyla çoğu zaman başarılı bir hikâye olarak anlatılmaktadır. Fakat Giraudeau'ya göre du Pont, hayatı boyunca aktif bir savunucusu olduğu politik ve

ekonomik doktrini: Fizyokrasiyi uygulamada başarısız addedilmektedir. O, ister bilimsel, ister siyasi, ister girişim şeklinde olsun, çok çeşitli etkinliklerinin tümünde gerçekten de bilinçli olarak bu orijinal liberal doktrini hayata geçirmeye çalışmıştır. Fizyokrat arkadaşlarıyla birlikte, insanların zihinlerine ve iktisadi uygulamalarına ticaret ve girişim özgürlüğünü entegre etme mücadelesi vermiştir. ABD'ye göç ederken Fizyokratik bir koloni için plan yapmış fakat bu girişiminde de nihayete varamamıştır. Giraudeau'ya göre Nemours'un performansındaki bu görelî başarısızlık, esas olarak politik mühendisliğe, kişisel bağlara ve itibara, amaçlar ve araçlar arasında uyum sağlayıp insanlara benimsetebilme eksikliğinde yatmaktadır. Liberal ekonomik düşüncenin modern kökenleri, büyük ölçüde Adam Smith'ten önce Fizyokratik düşünce okulunda bulunabilir. Fizyokratlar aslında *bırakınız yapsınlar, bırakınız geçsinler* ilkesinin ilk sistematik savunucuları olsalar bile, Nemours'ta da olduğu gibi, bu argümanı fiiliyata geçirebilecek hâkimiyetten yoksun olmuşlardır. O, Fizyokrasinin, teorinin öngördüğü uygulamaların icra edilerek gelişimini arzu eden her bilim insanı gibi siyasi eylemin gerçek gücüyle ve sınırlarıyla mücadele etmiştir. Nemours'un faaliyetleri ve Fizyokratların öğretilerini hayata geçirme çabalarının çoğu, kraldan aldıkları önemli desteğe rağmen, liberalizmin onların beklediği şekilde uygulama alanı bulamaması nedeniyle aslında başarısız olmuştur (Giraudeau, 2010: 225-226).

Nemours'a göre iktisadi düşüncenin topluma ve gündelik hayata tatbik edicisi bireylerin tezahürü olan burjuva bireyciliği; benliğin değişen algısını, meşruiyetini ve toplumun temel değerleriyle ilişkisini kaydetmesine rağmen benliği, insan deneyimine dâhil etmemiştir. Toplumsal örgütlenmenin temel birimi, ilk bilginin ve nihai olarak hakikatin bilinçli odağı, siyasi meşruiyetin kaynağı haline gelen bireysel hak, burjuva bireyciliğinin zaferidir. Sanayi devriminden önce gelen ama onun tarafından geri döndürülemez hale getirilen *Kapitalizm*, ekonomik üretimin toplumsal organizasyonundaki bireyin doğası ve rolüne ilişkin kabul edilen görüşteki dönüşümü uyumlulaştırmıştır. On sekizinci yüzyılın ikinci yarısı; İngiltere, İskoçya ve Fransa'da sayıları giderek artan ve politik ekonomi, sosyoloji tarihi ve toplumsal örgütlenmedeki yeni biçimleri, modern dünyanın yeniliği bağlamında analiz eden entelektüellerin altın çağı olmuştur. Dönüşümün çizgileri; toplumlar arasındaki değerleri, teorileri, kişisel, politik ve toplumsal üretim ilişkilerindeki ayrımları vurgulamaya başlamıştır. Kapitalist aşama, topluluğa dayalı toplumlar ile ekonomik sözleşmeye dayalı toplumlar arasında ayrımı keskinleştirmiştir. Max Weber'in değerlendirmesiyle, Protestanlık ve çalışma, tutumluluk ve birikim etiğinin zaferi, içselleştirilmesine bağladığı toplumun yeni kişiliğinin cesur bir taslağıdır. Modernleşme, amaç odaklı ve rasyonel olduğu düşünülen modern kişilik tipini, kapitalist ideallerle zihinlere aşılacaktır. Bu yeni kişiliğin ortaya çıkışı, kapitalizm ile modern sosyal, politik ve iktisadi kurumların yayılmasını dikkate alan bir öngörüye imkân sağlamıştır. Modern dünyanın sosyal bilim araçları, terminoloji ve zamanlama konusundaki tartışmalar ne kadar şiddetli olursa olsun, kapitalizmin yükselişine eşlik eden büyük toplumsal değişimler konusunda hiçbir tartışma olamayacağını gerekçelendirmektedir. Dolayısıyla Nemours'a göre, Fransa'da

kapitalizmin ve bireyciliğin gelişimiyle bağlantılı olarak Fransız Devrimi'nin doğası ve önemi, burjuva bireyciliği denilen şey ve diğerlerinin modernite dediği şeyin ortaya çıkışı konusunda da tartışmanın gereksiz olduğunu ortaya koymaktadır. Burjuva bireyciliğinin kurumsal yönü, eski rejimin zümre sistemi içinde soylu bir burjuvaya bel bağlarken devrimden sonra entelektüel, idari elit, coşkulu bir katılımcı, politik ekonomiyi anlayabilen kişiliğe meyletmiştir (Nemours, 1984: 6-15).

4. Sonuç

Pierre Samuel du Pont de Nemours, ekonomik teori, kamu politikası ve endüstriyel girişim üzerindeki derin etkisini yansıtan çok yönlü bir miras bırakmıştır. Fizyokrasinin ortaya koyduğu ilkelere bağlılığı, serbest ticaretin getirdiği rekabet ile kalitenin sağlanabileceğine ilişkin savunması, devrim (ihtilal) öncesi Fransa'da iktisadi düşünceye etkisi ve kamu yönetimindeki çabaları dikkat çekmiştir. Sistemin işleyişinde pratik ekonomik reformlara olan inancı, Fransa'daki hayatından Amerika Birleşik Devletleri'ndeki başarılı ticari çabalarına geçiş, uyum sağlama yeteneğini ve ileri görüşlü vizyonunu ortaya koymuştur. Nitekim Amerika'da, dünyanın en güçlü endüstriyel oluşumlarından biri haline gelen du Pont aile şirketinin kurulmasına vesile olmasıyla mirasını sağlamlaştırmıştır. Hayat hikayesi ve buna temel oluşturan zorlu yolculuğu, yenilikçi ekonomik fikirlerin kalıcı etkisinin, büyük sosyal ve siyasi değişim zamanlarında vizyon sahibi aklın öneminin bir kanıtı olmuştur. Nemours, çalışmalarıyla Eski Dünya ile Yeni Dünya arasında köprü kurarak iki kıtanın hem entelektüel hem de iktisadi tarihinde silinmez bir iz bırakan düşünürlerden biri addedilmeyi başarmıştır.

Nemours, aksi görüşleri ifade edenler olsa bile Fizyokratik hareketin merkezi bir figürü olmuştur. Quesnay, Turgot gibi isimlerin etkisiyle zihninde yankılanan fikirler, editörlük ve yöneticilik faaliyetlerinde büyük etki etmiştir. Onun doğal düzene, toplumsal ödeve, tarımın sağladığı üretkenliğe, serbest ticarete ve asgari hükümet müdahalesine yönelik görüşleri, klasik ekonomi teorisinin gelişimi için önemli bir temel sağlamıştır. Fransa'nın kaotik döneminde, iktisat politikalarını şekillendirmedeki rolü, karmaşık ekonomik fikirleri pratik reformlara dönüştürme yeteneği her ne kadar istenilen düzeyde başarı oluşturmaya da tarihe not olarak düşülmüştür. Fransız Devrimi'ne giden süreçte, sadece monarşinin tepesindeki kral ile değil aynı zamanda siyasi, ekonomik ve bürokratik elitlerle de Fizyokrasi ilkeleri bağlamında mücadele etmeye çalışmıştır. Eden anlaşması olarak da bilinen 1786 tarihli İngiliz-Fransız ticari anlaşması ile kamu nezdinde itibarını yükseltmiştir. Zaman zaman yıldız parlamış fakat süreklilik arz edememiştir. Zira devrinin ruhu, çalkantılı ve aceleci zihinlerin günü kurtarma isteklerinin acemilikleriyle yoğurulmuştur. Büyük imparatorlukların sonunun yaklaştığını algılayabilse de monarşi haricinde bir yönetimi benimseme ve dahi dillendirme cesareti gösteremeyen Fizyokratlar arasında yerini alan Nemours, şiddetten nasibini tutuklanmıştır. Giyotinden kurtulması ise rotasını değiştirmesine vesile olmuştur.

ABD'ye göç etmesi ve burada, ekonomik prensiplerini başarılı bir şekilde naklederek, yeni doğan ülkenin ekonomik gelişimine katkıda bulunması değişimin en bariz örneğidir. İktisadi bağlamda irdelendiğinde, Nemours'un çetrefilli hayat yolculuğu; entelektüel titizlik, pratik uygulama ve ekonomik düşüncenin tarih boyunca derin etkisinin hikâyesidir.

Kaynaklar

Aron, R. (2010). *Sosyolojik Düşüncenin Evreleri* (8. b.). (K. Alemdar, Çev.) İstanbul: Kırmızı Yayınları.

Banzhaf, S. (2000). Productive Nature and the Net Product: Quesnay's Economies Animal and Political. *History of Political Economy*, 32(3), 517-551.

Betts, R. F. (1967). Du Pont de Nemours in Napoleonic France, 1802-1815. *French Historical Studies*, 5(2), 188-203. <https://doi.org/10.2307/286175>

Charbit, Y. (2002), L'échec politique d'une théorie économique : la physiocratie, *Population (French Edition)*, 57(6), 849-878.

Charbit, Y., & Virmani, A. (2002). The Political Failure of an Economic Theory: Physiocracy. *Population (English Edition, 2002-)*, 57(6), 855-883. <https://doi.org/10.2307/3246619>

Cornette, J. L. (1993). *Histoire de la France 1652-1783. Absolutisme et Lumières*. Paris: Hachette

d'Abadal, L. A. (2012). The Physiocrats. J. G. Backhaus içinde, *Handbook of the History of Economic Thought: Insights on the Founders of Modern Economics* (s. 137-159). New York: Springer.

Du Pont de Nemours, P. S. (1984). *The autobiography of Du Pont de Nemours (Translated and with an Introduction by E. Fox-Genovese)*. Wilmington, Delaware: Scholarly Resources Inc.

Erdem, B., Adaçay, F. R., İslatince, H., Tiryaki, A., Demir, Ö., & Acar, M. (2012). *İktisadi Düşünceler Tarihi*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Fonseca, G. (2014). *Pierre Samuel DuPont de Nemours*. Şubat 26, 2019 tarihinde The History of Economic Thought: <https://www.hetwebsite.net/het/profiles/dupont.htm> adresinden alındı

Foucault, M. (2006). *Deliliğin Tarihi* (4. b.). Ankara: İmge Kitabevi.

Fox-Genovese, E. (1978). [Review of The Economic Writings of Du Pont de Nemours, by J. J. McLain]. *The Journal of Economic History*, 38(2), 585-587. <http://www.jstor.org/stable/2119906>

Galbraith, J. K. (2010). *İktisat Tarihi*. Ankara: Dost Kitabevi Yayınları.

Giraudeau, M. (2010). Performing physiocracy: Pierre Samuel Du Pont de Nemours and the limits of political engineering. *Journal of Cultural Economy*, 3(2). 225-242.

Hamitoğulları, B. (1982). *Çağdaş İktisadi Sistemler: Strüktürel ve Doktrinal Bir Yaklaşım*. Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları.

Kaplan S. L. (1976). *Bread, politics and political economy in the reign of Louis XV* (vol. II). The Hague: Nijhoff.

Mclain, J. J. (1977). *The Economic Writings of Du Pont de Nemours*. Newark: University of Delaware Press.

Murphy, O. T. (1966). DuPont de Nemours and the Anglo-French Commercial Treaty of 1786. *The Economic History Review*, 19(3), 569–580.

Nemours, P. S. (1786). *Idées sur les secours à donner aux pauvres malades dans une grande ville*. Paris.

Rothbard, M. N. (2006). *An Austrian Perspective on the History of Economic Thought* (Cilt I). Alabama: Edward Elgar Publishing.

Schelle, G. (1888), *Du Pont de Nemours et la Physiocratie*, Paris: Librairie Guillaumin et Cie

Schumpeter, J. A. (2003). *Ten Great Economists from Marx to Keynes*. London: Taylor & Francis e-Library.

Turanlı, R. (2000). *İktisadi Düşünce Tarihi* (3. b.). İstanbul: Bilim Teknik Yayınevi.

Weulersse, G. (1910). *Le mouvement physiocratique en France* (de 1756 a 1770), 2 vols. Paris: Felix Alcan.